

Antológiák évről évre

Megint át kell csoportosítanunk néhány könyvet polcainkon, helyet szorítandó az évente gyarapodó, fényképekkel ékes borítású kötetek mellett az idej gyűjteményeknek: megjelent a *Szép versek*, a *Körkép*, a *Rivalda*.

Gyors számlást végeztem: mintegy 1800 lap a három kötet, 97 szerző 265 (236 + 21 + 8) műve, pontosabban 94 szerzőé, mert Illyés Gyula, Kertész Ákos és Vészi Endre két-két kötetben kapott helyet. Nemrég olvastam, hogy megközelítőleg 400 magyar költő publikált napjainkban. Nem akarok a számokból következtetéseket levonni, noha lehetne, de csak végigfutva a lírai antológia névsorát, néhány név hiánya azonnal feltűnik. Először is *Tandori Dezső*, de sorolhatnám tovább: *Döbrentei Kornél*, *Bari Károly*, *Tóth Bálint*, *Takács Zsuzsa*, *Kiss Benedek*. A sor jócskán folytatható a teljesség — nyilvánvaló — igénye nélkül is. Hangsúlyoznám: Tandori Dezső semmi esetre sem tartom méltányosnak kihagyni egy 1973-as költői körképben, hiszen hozzátartozik. Idegenkedni lehet a költészetétől, de tudomásul nem venni aligha.

Két új név a *Szép versek* sorozatban: *Apáti Miklós* és *Sárándy József*, nekik — hiszem — „bérelt” helyük lesz ezután a kötetekben. Mert nyitva a szívük, mert szeretet és indulat ölelkezik bennük szólnivágyón, mert tisztságra szomjasan faggatják a világot és önmagukat.

Hadd mondjam el azonban, amivel kezdeni akartam: túlságosan vaskos ez a kötet. Több mint kétszáz szép vers egy év alatt? Hát nem. Értékes ugyan a líránk, de éppen ezért kellene szigorúban ragaszkodni a ranghoz. A könyv ünnepe jelent meg a kötet, a költők számára is nagyobb ünnep volna bekerülni az antológiába, ha a szerkesztő nagyobb hangsúlyt szentelne a „szép” jelző értékemő voltának.

Lehetetlen például megmagyarázni, hogy miért kellett 16 költemény egy másik költő közzöntő — többségében alkalmi — versét újra közölni? A két kivétel egyike *Garai Gábor*: *Párizsi kávéház* — *tükrében Váci Mihály* című verse, az utolsó szakaszáért. Azért a sírnivalóan őszinte, asztalra boruló kifakadásáért, a kicsit önámítóan szelíd emlékezés végén: „Csak ne játszanád örökké / azon a keserves harmóniumon / hogy „azt bünteti kit szeret” az isten.” A másikat *Pilinszky János* írta, *Újra József Attila* címmel. Ennyi az egész: „Te: bakája a mindenségnek. / En: kadetja valami másnak / Oda adnám tiszti kesztyűmet / cserébe a bakaruhának.”

Még egy szűkre fogottabb változatból is nehéz volna néhány nevet, néhány verset kiemelni a többi mellől. Így különösen. De a csúc s fénylőn fénylik. *Nagy Lászlónál* senki nem szárnyal magasabban, nem lobog izzóbban, teljesebben. Önnön kohójában, a legmagasabb hófokon szelidíti alakíthatóvá, s formálja, teremtő küzdelemben, személyes ügyévé korunk legnagyobb kérdéseit, az egyetemet, a mindennapit. (*Szép asszonyok mondókái Gábrielre*, *A repülő árnyéka*, *Viola rajzai*, *Almaim verő-erekkel*.) *Illyés Gyula* olyan magasból szemléli a világot, az embert, önmagát, ahonnan semmi sallang nem látható már. Mélységes bölcsességen átszűrte lényeg minden sora. (*Kitekintés*, *Az ősfolyam*, *Épülő erdő*, *Párbeszéd új házasok között*.) Az egyik legszebb vers *Simon Lajosé* (*Csak úgy, a szívemmel*), a másik *Jékelyé* (*E kéz mostanában vissza-visszatér*), *Bella Istváné* (*Sárkeresztúri ének*), *Ratkó Józsefé* (*Anyám*), és lenne, van még, de nem 236.

Különösebben nem hozott lázba a novellagyűjtemény sem. Kétségkívül újraolvasható benne néhány darab, de nem a többség. *Karinthy Ferenc* *Hosszú week-endje* például nemcsak egyszerűen olvasható el. Elményanyaga, írói remeklése, sodrása miatt, és azért is, mert az idő talányosságának, dimenziótlan végtelenségének érzékelhető csodája, varázsa magávalragad. Míminden „fér bele”

egy napba, kettőbe! És *Örkény István* miniatűr remekei: mi minden fér bele tíz sorba, harmincba?!

Legtöbben kitaposott útjukat járják. *Boldizsár Iván* egy régi történetet mesél el. (*Az élet hercege*), *Galgóczi Erzsébet* kiméletlenül, szigorúan és igazságon leleplez — mint máskor — (*Bizonyíték nincs*). A büntudat, az árulás *Cseres Tibor* témája (*Az áruló nyomában*). *Déry Tibor* *Kedves bőpeér...!* című kisregénye most jelent meg könyv alakban.

Es még egyszer elbűcsúzhatunk *Gerelyes Endrétől*. Kisértetiesen kong nélküle *A mennyországba menetelő részek* című utolsó kemény birkózásának indítása: „A halál egyáltalán nem olyan rettenetes lény, mint ahogy...” S talán kevésbé volna szívszorító a hiánya, ha nem éppen ez a monológ lenne a kötet egyik legfeszelesebb, legjobb novellája.

Mert bizony nagyon hiányzik *Moldova, Lázár Ervin*, *Galambos Lajos*, *Fejes Endre*, *Szakonyi, Berta Bulcsú* hangja.

Súlyos kötet a *Rivalda*, súlyosabb, mint az elmúlt színházi évad után gondolná az ember. Első látásra történelmi arcképcsarnoknak tűnik: *Hunyadi, Don Quijote, Dózsa, G. Bruno, Széchenyi, Gandhi*. Mintha feladatot, programot teljesítettek volna a szerzők: a múltat be kell vallani.

Minden középiskolás tudja: az író azért nyúl a történelemhez, azért hív segítségül egy-egy történelmi nagyságot, hogy egy ma is élő, eleven gondolatot, problémát gondoljon, gondoltasson tovább vagy újra — a mához, a mai nézőhöz szólva. De talán nem túlzó igényesség azt mondanom, szívesebben olvasnák — néznék a színházakban — hasonló színvonalú mai tárgyú, korunk, népünk — problémáival foglalkozó drámákat.

Igaz ugyan, hogy valójában csak *Darvas József Hunyadija* történelmi dráma. A *Gyurkó-darab* (*Don Quijote, a bűsképű lovag...*) poétikus szépségű mese és örökérvényű tanítás. *Illyés* nagy ívű töprengése a gondolat és tett, a megfontolás és elszánt cselekvés testvérségéről, viadaláról, a *mi a teendő?* megmintázása. Bátorítás a cselekvésre, a történelmi háttér tanulságával. (*Testvérek*)

Leginkább talán *Maróthy Lajos Giordano Brunójára* kell figyelniünk. Az *utolsó utáni éjszaka* főhőse ugyanis dialektikus gondolkodásra készlet, közel fél évezred távolából, lévén „abszolút történelmietlen” játék.

A hatalom, a rend, a birodalom és a zseniális egyéniség megisméltető ellentmondásait egy döblingi magántévedőben „éri tetten” *Eörsi István*. *Széchenyi István utolsó óráit*, utolsó gondolatait kelti életre pompás dramaturgiai találatok segítségével (*Széchenyi és az árnyak*). S ha Gandhi időben közelebb is áll hozzánk, magatartása az elkövetésig egyedülálló századunkban. De talán szabad emlékeztetnem arra, hogy a szatiagrata, az igazsághoz való ragaszkodás — az erőszak nélküli ellenállás — mint egyetlen szabalya, amivel harcolni lehet, közel húsz évvel ezelőtt foglalkoztatott *Németh Lászlót*. (*Gandhi*)

Fekete Sándor, Akar-e Ön író lenni? című szatírája, kultúrpolitikai kabaréja teljességgel a színpadon kel életre, sőt a közönség, mégpedig egy szűk, úgynevezett beavatott közönségreteg jelenlétében. (Nem véletlenül láthattuk stúdióelőadásban.)

Kertész Ákos Névnep című darabja tehát az egyetlen végül is a kötetben, amely a mai és hazai valóságból sarjad — ha szabad azt mondnom: objektív szeretettel. A hétköznapok szorítása, a belefásulás, vagy bele nem törődés ütközik ezen a névnapon, egy tiszta, emberi vagy vergődik létjogért, de lehurruzáva, társtalanul, gyenge marad. Egy nagyszámú társadalmi rétegben mozog — még felszeg — igény rajzolata, kiváló drámaírói, szerkesztői készséggel.

Több negatív minősítést írtam le talán erről a három ünnepi, reprezentatív kötetéről, mint helyeslőt és méltányolót. Való igaz, hogy a színvonal sok ponton ingadozik, a szerkesztést nem egy kifogás illetheti. De a szándékot és a — föltehető — hatást nem lehet eléggé helyeselni. Olcsó, szép kiállítású kötetekkel kívánta a kiadó — Magvető — megörvendeztetni a mai magyar irodalom barátait. A többi már az írók dolga lenne...

Medve Imola

Napok, holdak, csillag Weöres Sándor és Pilinszky János gyermeke

Már az alcím megfogalmazása is pontatlan, hiszen Weöres Sándor és Pilinszky János gyermekeknek kiadott versválogatásai semmiképp sem gyerekversek. Nap, hold, éj, palota, csillagok, ugrálósok és dobantósok, elringatók és tréfával munkára pezsdítők, csak így, első hangzásra gyerekversebe illő motívumok. Buba énekel, hogy sohase dőljék le a tisztaság álomfala, Haragosí felül és leborul, a kocsija már nem is szállítóeszköz, hanem egy csupa esés, potyadékok gyárt a libapék és büszke lehet a család többi tagjára, hiszen a lúdlányok ingere gágogás van hímézve, s mikor már közeledvén az *Édes fáradtság*, és a teljes alvás rágurul, mint nagy sötét golyó, hopp! már újabb tájakon barangolsz: Weöres csupa vidám, ritmusba és nyelvcsinbe öltözködő, tréfásan gúnyolódó és bújócskával teletűzdelt verseit elhagyva, megérkezel Pilinszky hidegen fenséges, napból, holdból és csillagokból palotát építő világába. Az oszlopokra népmesei tanulságok vannak cifrázva, te mégis úgy érzed, hogy dobog a szíved: *Reszketnek a picinyke hangok, torony hegyében a harangok*.

Weöres minden sora után nvelvet ölt és tótágot áll. Pilinszky pedig fázósan magára húzza köpönyegét, hiszen hóhelyhet — a tisztaság és a jó győzedelmével világító fehérséget — gondolt magának takarónak. Másként látják a gyermeket is: a *Bóbbita* költője a felnőtt emberben is az izgó-mozgó lúrkót, annak lassan

kényelemre beálló esztétornaszatja, Pilinszky a csöppségben is a próbák és küzdelmek elé néző, gondolkodó felnőttet idézi. Amaz tudja, hogy a világ: játék és játék és játék, s ami ezen fölül van: rácsodálkozás, emez hiszi, hogy a harangok szava és a koromsötét éjszakában fázó, árva csillagok közötti híd — lépjen arra akár felnött, akár gyerek! — angyalfehérség. Másképpen jutott el a kis költő a gyermekköltészethez is: Weöres negyedszázaddal ezelőtti *Rongyszőnyeg*-ciklusa felnőtteknek írott darabokból áll, s költészetének minden egyes darabja — egy-két haloványabban sikerült verset (*Építők*, *Épül az ország*, *Az Erzsébet-híd télen*) kivéve — nem penzumként, hanem „bejő megrendelésre” készült, Pilinszky népmese-parafrajzai kimondottan a gyermekeknek (valószínű, hogy a „felnőtt versek” költőjének hallgatását megszüpítendő) íródtak.

Pilinszky verses meséiben királyok és királylányok ülnek magukba burkolóva, hiába pompa és gazdagság, nem derül ki fölöttek az ég. Didergő szélvészek és fagyok, ég-föld egybeszakadása: koromsötét, nehezől országukra, kívülálló hatalmak — legtöbbször egy óriás, egy sárkány — hozzák a rettenetet. Már-már elveszne minden, amikor a melege legkisebbike vagy legszegényebbike betoppan és aranyamárdtól nyert varázstollal vagy tisztaságából és nincstelenségéből zótt egy szál hitével ellenáll a